

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ АНАЛІЗУ СТАНУ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Розглянуто питання необхідності покращення стану та ефективності використання основних засобів на прикладі підприємства ПАТ "Херсонська поліграфічна фабрика" з метою поліпшення результативності господарської діяльності.

Аннотация. Рассмотрен вопрос необходимости улучшения состояния и эффективности использования основных средств на примере предприятия ПАО "Херсонская полиграфическая фабрика" с целью улучшения результативности хозяйственной деятельности.

Annotation. Consider the question of the need to improve the status and effectiveness of the fixed assets use on an example of the enterprise PJSC "Kherson polygraphic factory" with a view to improving the performance of the economic activity is considered.

Ключові слова: основні засоби, фондівіддача, екстенсивне поліпшення, інтенсивне поліпшення.

В умовах гострого дефіциту інвестиційних ресурсів перед підприємствами постає першочергове завдання підвищення ефективності використання основних засобів як важливого матеріального елементу виробництва, що значною мірою визначає їх потенціал. У зв'язку з потребою отримання власниками, кредиторами й інвесторами оперативної та достовірної інформації щодо придбання, руху, оновлення та ефективності використання основних засобів проблема аналізу стану та ефективності застосування основних засобів набула своєї актуальності. Від того, наскільки ефективно використовуються наявні засоби праці, від їх досконалості залежать і загальні результати роботи підприємства.

Саме тому особливо актуальними є дослідження проблемних питань обліку та аналізу використання основних засобів підприємства, а також напрямів їх удосконалення.

Вагомий внесок у розробку теоретичних основ та методологічних підходів аналізу основних засобів зробили провідні вчені-економісти: Бутинець Ф. Ф. [1], Л. Ільяш [2], Тиха О. А. [3], Бондаренко О. А. [4] та ін.

Метою дослідження є узагальнення аналізу стану та ефективності використання основних засобів, а також розробка економіко-математичної моделі для аналізу основного показника ефективності використання основних засобів – фондівіддачі – на підприємстві ПАТ "Херсонська поліграфічна фабрика".

Завданнями дослідження є вивчення теоретичних основ щодо аналізу стану та ефективності використання основних засобів на підприємстві, інтенсивного та екстенсивного оновлення основних засобів та аналіз фондівіддачі на підприємстві за допомогою економіко-математичних методів.

Об'єктом дослідження є основні засоби підприємства ПАТ "Херсонська поліграфічна фабрика".

Предметом дослідження є стан та ефективність використання основних засобів на підприємстві.

Як відомо, одним із найважливіших чинників підвищення ефективності виробництва є забезпеченість його основними засобами. Підприємство утримує їх з метою використання у процесі виробництва, здавання в оренду іншим особам чи для виконання адміністративних і соціально-культурних функцій тощо. До основних виробничих засобів відносяться ті засоби праці, що, знаходячись у сфері матеріального виробництва, безпосередньо беруть участь у виготовленні матеріальних благ (машини, устаткування та ін.), створюють умови для здійснення виробничого процесу (виробничі будівлі, споруди, електромережі та ін.), служать для збереження та переміщення предметів праці [1].

Наступним етапом аналізу є дослідження змін, які відбулися в структурі основних фондів.

Аналіз змін структури основних фондів проводиться методом порівняння питомої ваги кожної групи основних фондів на кінець звітного періоду з аналогічними даними на початок періоду.

На прикладі підприємства ПАТ "Херсонська поліграфічна фабрика" проведемо даний аналіз (таблиця).

Таблиця

**Аналіз структури основних засобів на підприємстві
ПАТ "Херсонська поліграфічна фабрика"**

Основні засоби, тис. грн	За 2009 рік		За 2010 рік		Відхилення	
	Сума, тис. грн	Питома вага, %	Сума, тис. грн	Питома вага, %	Абсолютне, тис. грн	Відносне, тис. грн
1. Виробничі:	4 902	100,00	4 360	100,00	-542,00	0,00

будівлі та споруди	2 569	52,41	2 454	56,28	-115,00	+3,88
машини та обладнання	2 221	45,31	1 812	41,56	-409,00	-3,75
транспортні засоби	101	2,06	84	1,93	-17,00	-0,13
інші	11	0,22	10	0,23	-1,00	0,00
2. Невиробничі	0	0,00	0	0,00	0,00	0,00
Усього	4 902	100,00	4 360	100,00	-542,00	0,00

Наведені дані показують, що найбільшу питому вагу в складі основних фондів становлять будівлі та споруди, їх питома вага збільшилась на 3,88 %. Зменшилась частка машин, обладнання і транспортних засобів, відповідно, на 3,75 та 0,13 %. Загальна вартість основних виробничих фондів зменшилась на 542 тис. грн.

У подальшому поглибленому аналізі необхідно звернути увагу на те, які види активної частини основних фондів упроваджені на підприємстві, та проаналізувати питому вагу активної і пасивної частин основних виробничих фондів у загальній їх вартості.

Наступним етапом дослідження є аналіз ефективності використання основних засобів на підприємстві. Для підвищення ефективності використання основних засобів необхідно випереджальними темпами проводити реконструкцію виробництва, створювати умови для інтенсивних інвестицій, замінювати застарілі технології новими, конкурентоспроможними [4].

Для досягнення вказаного автор пропонує шляхи екстенсивного та інтенсивного поліпшення використання основних засобів і підвищення фондівіддачі.

Екстенсивне поліпшення використання основних засобів означає, що, з одного боку, буде збільшений час роботи діючих технічних засобів у календарний період, а з іншого – підвищена питома вага цих засобів у складі всіх засобів, що має підприємство. Найважливішими напрямками збільшення часу роботи технічних засобів є скорочення і ліквідація їх внутрішньозмінних простоїв.

Інтенсивне поліпшення використання основних засобів означає підвищення ступеня завантаження виробничих потужностей в одиницю часу. Останнє може бути досягнуте при модернізації діючих машин і механізмів, встановленні оптимального режиму їхньої роботи. Робота при оптимальному режимі технологічного процесу забезпечує збільшення випуску продукції без зміни складу основних засобів, без зростання чисельності працюючих і при зниженні витрати матеріальних ресурсів на одиницю продукції. Інтенсивність використання основних засобів підвищується також шляхом технічного вдосконалення знарядь праці, ліквідації "вузьких місць" у виробничому процесі, скорочення термінів досягнення проектної продуктивності техніки, підвищення кваліфікації і професійної майстерності робітників [5].

Одним з основних показників, що характеризує ефективність використання основних фондів на підприємстві, є фондівіддача. Для аналізу даного показника на підприємстві ПАТ "Херсонська поліграфічна фабрика" пропонується використання економіко-математичних методів, а саме побудови рівняння множинної лінійної регресії.

Факторами, що здійснюють вплив на зміну даного показника, можуть бути: коефіцієнт фінансової незалежності (x_1), витрати на 1 грн товарної продукції (x_2), коефіцієнт використання виробничої потужності (x_3), питома вага активної частини основних виробничих фондів у їх загальній вартості (x_4) та частина матеріальних витрат у загальній собівартості продукції (x_5).

Таким чином, економіко-математична модель буде мати вигляд:

$$y = -0,9807 + 1,5689 \times x_1 + 1,4961 \times x_2 - 0,4469 \times x_3 + 2,9377 \times x_4 + 1,4194 \times x_5.$$

Як видно з наведеної моделі, усі фактори, окрім коефіцієнта використання виробничої потужності, позитивно впливають на загальний показник фондівіддачі.

Таким чином, дану економіко-математичну модель доцільно використовувати для визначення впливу даних факторів на показник фондівіддачі на підприємстві ПАТ "Херсонська поліграфічна фабрика" у найближчому майбутньому.

Після проведеного аналізу до основних проблем стану та ефективності використання основних засобів на підприємстві ПАТ "Херсонська поліграфічна фабрика" можна віднести:

- 1) проблеми інформаційного забезпечення управління матеріально-технічною базою, що представлено на підприємстві системою обліку, аналізу, аудиторського контролю;
- 2) проблеми екстенсивного та інтенсивного оновлення основних засобів на підприємстві;
- 3) проблеми аналізу ефективності використання основних засобів і можливості її прогнозування тощо.

Для вирішення поставлених завдань пропонується здійснити такі дії:

- 1) удосконалити методику обліку надходження основних засобів у системі аналітичних рахунків, що дозволить спростити систему бухгалтерських записів;
- 2) удосконалити методику обліку та аналізу витрат на ремонті основних засобів, що підвищить ефективність управління витратами;
- 3) замінити застарілу техніку, модернізувати обладнання;
- 4) покращити забезпечення матеріально-технічними ресурсами;
- 5) вдосконалити управління виробництвом на базі сучасної комп'ютерної техніки;
- 6) розробити моделі залежності основних показників ефективності використання основних засобів від факторів, що на них впливають, та розробити заходи щодо підвищення ефективності діяльності підприємства в цілому.

Застосування на практиці розроблених заходів у цілому по підприємству дасть змогу збільшити обсяг випуску товарної продукції, підвищити показник фондівіддачі, а також збільшити прибуток від реалізації її балансовий прибуток, а отже, і рентабельність виробничих фондів підприємства.

У подальшому автор пропонує розробити методику прогнозування ефективності використання основних засобів на основі методів багатовимірної статистичного аналізу, яка надає можливість прогнозувати ефективність використання основних засобів підприємства на основі таких чинників, як темпи зростання матеріалоемності, продуктивність праці й озброєність працівників підприємств засобами праці.

Література: 1. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік / Ф. Ф. Бутинець. – Житомир : ПП "Рута", 2009. – 912 с. 2. Ільяш Л. Придбання основних засобів / Л. Ільяш // Головбух. – 2002. – № 6. – С. 36–40. 3. Тиха О. А. Управління фінансуванням основних засобів [Електронний ресурс] / О. А. Тиха. – Режим доступу : <http://intkonf.org/tiha-oa-upravlinnya-finansuvannya-osnovnih-zasobiv>. 4. Бондаренко О. А. Економічні аспекти відтворення основних засобів в АПК / О. А. Бондаренко // Вісник Сумського державного аграрного університету. – 2006. – № 2 (9). – С. 186–189. 5. Омельченко Л. Механізм оновлення основних виробничих фондів підприємства / Л. Омельченко // Економіка: проблеми теорії та практики. – 2004. – Вип. 125. – С. 25–29.